

Ženska pesniška govorica v obdobju slovenske moderne: subjekt, ideali in intima

IRENA NOVAK POPOV

*Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Aškerčeva 2,
SI 1000 Ljubljana, irena.novak2@guest.arnes.si*

DOI: <https://doi.org/10.18690/scn.17.2.35-49.2024>

————— 1.01 Izvirni znanstveni članek – 1.01 Original Scientific Article —————

Uveljavljanje ženske literarne subjektivitete in predstavljanje intimnosti v obdobju moderne kaže na rahljanje ženskih vlog, ki jih je normirala patriarhalna, pretežno ruralna slovenska družba. Razprava obravnava pesnice, ki so se v liberalnem večkulturnem Trstu na začetku svoje literarne poti povezale okrog prve slovenske ženske revije. Z idealiziranimi predstavami o ljubezni in osebni svobodi so v poeziji načenjale ključna vprašanja ženske eksistence, ne le razporeditve ekonomske in politične moči, temveč predvsem zasebna: samozavedanje, (spodletele) erotične odnose, družino in materinstvo ter možnosti osebnojnega uresničevanja. Najambicioznejše so pozneje objavile samostojne zbirke, vendar so do danes ostale na obrobju kulturnega spomina, saj sta literarna zgodovina in kanon v funkciji potrjevanja identitete 'malega' naroda.

The assertion of female literary subjectivity and the representation of intimacy in the Moderna period show a loosening in traditional female roles, which had been normed by the patriarchal, predominantly rural Slovenian society. The present discussion deals with young and educated women poets who, at the beginning of their literary career in the liberal multicultural Trieste, connected around the first Slovenian women's magazine. With idealised notions of love and personal freedom, their poetry addressed important issues of women's existence, in both the distribution of economic and political power, and also and above all private issues: self-awareness, (failed) erotic relationships, marriage and motherhood, and the possibilities of personal fulfilment. The most ambitious ones later published their own collections. They, however, remained on the margins of cultural memory, because both literary history and the canon serve solely to confirm the self-identity of a small nation.

Ključne besede: subjekt, ideali, intimnost, ženska pesniška govorica, slovenska moderna

Key words: subject, ideals, intimacy, women's poetic language, Slovenian Modernity

V prispevku¹ obravnavam najpomembnejše slovenske pesnice, ki so ustvarjale in objavljale na koncu 19. in v prvih desetletjih 20. stoletja. Po rojstnih letnicah si sledijo Kristina Šuler (1866–1959), Franja Trojanšek (1867–1935), Marica Strnad Cizerlj (1872–1953), Ljudmila Poljanec (1872–1948), Vida Jeraj (1875–1932) in Ljudmila Prunk (1878–1947). S prepoznavnim ženskim glasom so ustvarjalno sooblikovale obdobje, ki ga literarna zgodovina označuje kot stilno sinkretično moderno (1899–1918), s prepletanjem prvin nove romantike, dekadence, impresionizma in simbolizma (Bernik 1992).

Razumevanje njihove poezije in poetike predpostavlja vednost o več ozadjih in kontekstih. Najširši je družbeno-politični: slovenske dežele so do konca prve svetovne vojne ostale sestavni del večnacionalne, večkulturne in večjezične avstro-ogrske ustavne monarhije, njeno obrobje, nekakšna bela lisa med Dunajem in Trstom, kot jo ironično označi T. Šalamun v pesmi *Neverni vnuk (Balada za Metko Kraševac, 1981)*.² Vso drugo polovico 19. stoletja je politika potekala v znamenju pridobivanja nacionalne samozavesti in bojov za slovenske predstavnike v deželnih zborih in državnem parlamentu, ki naj bi uresničili zahteve po enakopravnosti, zlasti simbolni jezikovni: rabo slovenščine namesto nemščine v izobraževalnih in upravnih institucijah. Politično življenje je bilo razcepljeno na vladajočo klerikalno (ljudsko), liberalno (narodno) in socialdemokratsko stranko, ki so tekmovala z različnimi pogledi na reševanje socialnih, gospodarskih in kulturnih vprašanj (ali avtonomija ali paktiranje z nemško meščansko elito) in tudi na položaj žensk v družbi. Ravno proti koncu »dolgega« 19. stoletja so se izobraženke iz nekdanjih podpornic množičnega političnega gibanja (tabori) in udeleženk kulturnih manifestacij v čitalnicah in društvih, kjer so nastopale kot recitatorke, pevke, igralka in govornice, preobražale v osveščene državljanke in vse odločneje zahtevale, da se konča ne le nacionalna drugorazrednost, ampak tudi patriarhalna segregacija in diskriminacija. Prizadevala jih je osebna nesvoboda, zapiranje v družinsko življenje in v biološko »naravno« vloge matere, soproge in gospodinje, omejevanje izobrazbenih in poklicnih možnosti, neenakopravnost zaslužkov in izključevanje iz političnega delovanja. Začele so se povezovati v *Splošno žensko društvo* (1901), ustanavljati poklicna in interesna društva³ in izdajati prvi ženski časopis *Slovenka* (1897–1902) v Trstu. V njem so premišljevale o nujnih spremembah ženskega položaja, pisale zgodbe o ženskih usodah in v pesmih z izrecnim ženskim lirskim subjektom izražale svoja občutja in refleksije.

Slovenski literarni sistem je v obdobju moderne dosegel novo stopnjo razvosti in estetske avtonomije. Poleg dnevnikov (*Slovenski narod, Slovenec*, tržaška

¹ Gre za razširjeni prispevek s konference *Transformacije intimnosti v srednje- in vzhodnoevropskih književnostih (1890–1920)*, ki je potekala v Pragi 27.–28. marca 2024.

² »‘Otroci, na vlaku Trst-Dunaj zaspite. / Tam vmes ničesar ni.’ (moja nonica Mila Gulič, 1891–1978).«

³ Dokumenti in razprave so objavljeni v obsežnem zborniku *Splošno žensko društvo: 1901–1945* (Budna Kodrič, Serše 2003).

Edinost) so izhajale tudi specializirane literarne revije (*Ljubljanski zvon*, *Dom in svet* z razvito literarno kritiko), zborniki, dijaške revije in revije za otroke; založbe v Ljubljani, Trstu, Gorici in Celovcu so izdajale popularno (Mohorjeva družba) in elitno leposlovje (Kleimeyer & Bamberg, Lavoslav Schwentner) ter znanstvene spise (Slovenska matica). Ob nastajajočem kapitalizmu je v gospodarsko šibki družbi najbolj zaostajala profesionalizacija pisateljev, urednikov in kritikov,⁴ hkrati pa je cerkvena oblast z vplivom na vladajočo stranko še vedno bedela nad moralnostjo leposlovja. Obsodba in požig Cankarjeve zbirke *Erotika* je bil le vrhunec negativne recepcije »nevarno« svobodomiselnega leposlovja, ki jo je katoliška stran gojila vse od znamenite Mahničeve polemike *Dvanajst večerov* (1884). Tudi bodoča urednica *Slovenke* je morala kot avtorica člankov v *Edinosti* in *Slovanskem svetu* polemizirati z Mahničevim »nasprotovanjem do ustanavljanja ženskih društev in ženskega javnega nastopanja« (Verginella 2018: 22). Še huje, Mahnič je »jasno izražal prepričanje, da ženska na področju umetnosti nima kaj iskati in da naj raje molči, ostane poslušna gospodinja ter žrtvujoča se žena in mati« (Borovnik 2012: 10).

Najbolj podrobno raziskan, čeprav vse do nedavnega brez deleža ženskih avtoric, je literarni kontekst, v katerem moderna pomeni globinski epistemološki, diskurzivni in estetski prelom, ki z intenzivnim navezovanjem na sočasne evropske tokove oz. gibanja omili slovensko zamudništvo in pospeši literarno evolucijo. Moderna pomeni preusmeritev iz objektivnega, racionalnega, kolektivnega, nacionalnega, zgodovinskega, proznega realizma v individualni, subjektivni, gibljivi notranji svet čustev, razpoloženj, vtisov, spominov, želja, slutenj lirike. Njeni nosilni pojmi postanejo duša, njeno korespondiranje s svetovnim duhom, sanje, slutnje, nedoločeno hrepenenje, asimilacija z naravo, fluidna subjektiviteta iz begotnih zaznav. Pesniški jezik se sprošča formalne togosti, bliža spontanemu govoru, rafinira in niansira z metaforami in simboli, bogati s prevzetim besediščem in skladensko dinamizira, da bi sugeriral enkratno dožemanje relativiziranega sveta. Medtem ko vse literarne zvrsti pridobivajo liričnost, pa ostaja vpliven ideološki odpor proti askezi, cerkveno podpirani odpovedi uživanju življenja v imenu onstranske sreče, in proti dogmatskim oblikam religioznosti, ki dušijo subjektivno iskanje transcendence. Slovenska poezija moderne opušča izpraznjene vzorce postromantičnega in realističnega pesnjenja: domoljubnega, rodoljubnega, religioznega (Gregorčič), sentimentalnega in polemičnega (Stritar) ter socialnokritičnega in zgodovinskega (Aškerc). Iz romantične tradicije se nadaljuje strukturna opozicija med negativno (dušečo, zlagano, uničujočo) realnostjo in z idealnimi predstavami lepote, svobode, ljubezni nasičeno subjektiviteto. In ravno v ta razcep se umešča ženska pesniška govorica.

⁴ Znano je, da sta se zgolj s pisanjem preživljala Ivan Cankar in Zofka Kveder (Dović 2007: 143–172). Tudi učiteljica Marica Nadlišek je v letih 1897–1900 štirinajstdnevno revijo *Slovenka* urejala brez honorarja.

Za raziskovanje avtoric je zanimiv tudi eksistencialni kontekst, realne življenjske zgodbe, ker se v njih zrcalijo okoliščine umetniške rasti. Rojene so bile v družinah podjetnikov (Trojanšek, Jeraj, Šuler), uradnikov (Strnad Cizerlj, Prunk) in učiteljev (Poljanec). Odraščale so v neugodnih socialnih in družinskih razmerah: alkoholizem in družinsko nasilje (Jeraj), pogoste selitve in zgodnje zapuščanje doma, življenje pri sorodnikih v tujini (Jeraj, Prunk) ali prevzemajoče skrbi za družino po materini ali očetovi smrti (Šuler, Poljanec), izkusile so ozkosrčno, potujevalno ozračje samostanskih šol (Šuler, Jeraj, Poljanec, Trojanšek). Že v deklinških letih so prestopile patriarhalne okvire z odločitvijo za šolanje na učiteljski (s poukom v nemščini!), protiklerikalno svobodomiselnostjo, ljubeznijo do branja in druženjem z mladimi literati (Jeraj, Šuler, Trojanšek). Po maturi na učiteljski so postale predane in priljubljene podeželske učiteljice (razen gluhe Trojanšek in Prunk) in prek otrok od blizu spoznavale kruto kmečko realnost, na Štajerskem, v Slovenskih goricah in Prlekiji tudi močne raznarodovalne težnje v vaškem in trškem družabnem življenju (Strnad Cizerlj, Šuler, Poljanec). Z objavami pesmi so se javno izpostavile, vendar si hkrati zavarovale integriteto s psevdonimi.⁵ V krogu revije *Slovenka* so bile deležne spodbudne mentorske podpore urednice, nasvetov pesnikov sovrstnikov in že uveljavljenih imen (Murn, Medved, Finžgar, Aškerc),⁶ med njimi so se spletala nova prijateljstva.⁷ Literarno so se izobraževale z branjem domačega in evropskega leposlovja (tudi naprednih skandinavskih avtoric), se učile tujih jezikov (ruščine, francoščine), na Dunaju so se družile s slovenskimi študenti, umetniki in znanstveniki (Jeraj, Poljanec), obzorje pa so si širile tudi s potovanji (Benetke, Rim, Pariz, Praga, Carigrad), univerzitetnim študijem (Poljanec) in preselitvijo (Jeraj na Dunaj, Prunk v Trst in Rim, Strnad Cizerlj v Rusijo). Pesmi so pošiljale v več revij, ki so jih redno prebirale (dijaški mesečnik *Vesna*, tržaška *Slovenka*, *Ljubljanski zvon*, *Dom in svet*, praški *Domači prijatelj*, *Slovenska gospodinja* idr.). Samo nekatere so s pisanjem nadaljevale tudi po tem, ko so se odselile, se poročile, postale mame in se posvetile otroški poeziji (Jeraj, Prunk). Le tri pesnice so najboljšje iz svojega ustvarjalnega zenita zbrale v avtorsko

⁵ L. Poljanec piše M. Nadlišek, da novi psevdonim uporablja »radi tega, da se odtegnem neprijetnostim, neusmiljenim sodbam ljudi, ker /.../ sem radi one nedolžne pesmi /.../ slišala že marsikatero grenko« (Mihurko idr. 2024: 128). Rabo psevdonimov, tudi med avtorji, S. Borovnik povezuje s strahom pred feminizmom, ki je v tem času veljal za »zmerljivko in oznako za 'nepotrebna družbena gibanja'« (Borovnik 2012: 9).

⁶ Divergentno vplivna sta bila Murn (za V. Jeraj) z navdušenjem za ljudsko izročilo in Aškerc (za Jeraj, Poljanec) z usmerjanjem v prikaz realnega življenja v pripovedni pesmi. Vendar sta oba načelno dvomila v ženske literarne kompetence in se distancirala od erotične lirike pesnic.

⁷ Štiridesetletno dopisovanje M. Strnad Cizerlj z M. Nadlišek nosi mnoge sledove romantičnega prijateljstva med ženskami. Njena pisma, v katerih je intimne »skrivnosti« zapisala v cirilici ali ruščini, je analizirala Anna Bodrova (2024: 621–626).

knjigo (Poljanec 1906, Jeraj 1908, Strnad Cizerlj 1927)⁸ in pri tem revijalno objavljene pesmi močno prečistile in dopolnile. Kljub vključitvi v *Antologijo slovenskih pesnic* (2004), nekaterim ponatisom (Poljanec 2004, Jeraj 2015) in postumnim objavam zbirk (Šuler 2008),⁹ novim presojam biografij in ustvarjalnosti izbranih avtoric v obsežnem zborniku *Pozabljena polovica* (2007)¹⁰ in zborniku *Slovenka, prvi ženski časopis (1897–1902)* (2018), ki nadaljuje tam, kjer sta končali pionirka ženskih literarnih študij Marja Boršnik¹¹ in Silvija Borovnik,¹² in kljub popularizaciji v lokalnih okoljih,¹³ ostaja ogromen korpus njihovih besedil raztresen po revijah, zunaj kolektivnega spomina: nobena pesnica (še) ni doživela znanstvene izdaje zbranega dela in tako ni integralen del nacionalnega literarnega kanona.¹⁴ V zadnjem času tudi študije Katje Mihurko Poniž, Alenke Jensterle Doležal in Jožice Čeh Steger problematizirajo pokroviteljsko podcenjevalne sodbe sočasne kritike in poznejše literarne zgodovine, s pojmi emancipirana »nova ženska«, romantično prijateljstvo, konstrukcija in prezentacija ženskosti bogatijo opazovalni instrumentarij ter pesnice moderne vpenjajo v mrežo srednjeevropskih medkulturnih povezav in vzporedij (prim. tudi Novak Popov, ur., 2004).

Ker je liriska poezija najbolj intimen literarni izraz, ga je smiselno misliti tudi na ozadju neliterarnih (ustnih) pričevanj žensk. Milena Miklavčič je pripovedi iz Poljanske in Selške doline, ki segajo do začetkov 20. stoletja, zbrala v knjigah *Ogenj, rit in kače niso za igrače* (2013, 2017). Iz njih se ob pomanjkanju slovenske zgodovine seksualnosti abstraktni pojem »patriarhat« konkretizira v krutih podrobnostih.¹⁵ Večinsko slovensko prebivalstvo so bili še na začetku

⁸ *Poezije* L. Poljanec in *Pesmi* V. Jeraj je v izborni opremi izdal Lavoslav Schwentner, zbirko *Rdeči nageljčki* je založila M. Strnad Cizerlj sama, več kot dvajset let po nastanku besedil.

⁹ Zbirka *Češnja pod mojim oknom* daje popačeno podobo, saj je v njej le tretjina pesmi iz obsežnega opusa kakih 150 pesmi iz let 1897–1912. Urednik Emil Cesar je dal prednost pesmim iz časa okupacije, v katerih prevladujejo družbeni aktivizem, uporni duh in žrtvovanje za osvobodilno gibanje tedaj najstarejše pesnice na strani odpora.

¹⁰ Portrete pesnic so iz vsega dostopnega gradiva sestavile Alenka Puhar (Kristina Šuler, 83–87), Ivanka Zajc - Cizerlj (Marica Strnad Cizerlj, 129–133), Miriam Drev (Vida Jeraj, 146–149) in Suzana Tratnik (Ljudmila Prunk - Utva, 158 – 161).

¹¹ Prim. poglavji Vida Jerajeva in »Slovenka« v Boršnik (1962: 79–114, 115–149). O tematiki in slogu pesnic v prvi ženski reviji gl. razpravo *Slovenkine pesnice* (Žerjal Pavlin 2018: 54–65).

¹² Monografija Silvije Borovnik *Pišejo ženske drugače?* se prva posveča novim prezentacijam ženske v literarni ustvarjalnosti pisateljic po drugi svetovni vojni, vsebuje pa tudi predzgodovino (J. Turnograjska, L. Pesjak, P. Pajk) in predstavlja začetna emancipacijska prizadevanja izobraženek v reviji *Slovenka* (Borovnik 1995: 34–47).

¹³ V Kropi, rojstnem kraju Kristine Šuler, in na Stari gori v Prlekiji, kjer je poučevala, se od l. 2022 podeljuje nagrada »kresnice« za najboljšo žensko pesniško zbirko.

¹⁴ Najbliže temu statusu je Vida Jeraj (Jeraj 1935).

¹⁵ Enako pretresljivo podobo družinske intime in otroštva je iz spominov in avtobiografij sestavila Alenka Puhar v knjigi *Prvotno besedilo življenja* (1982)

20. stoletja kmetje: mnogi še nepismeni, revni, zgarani, slabo hranjeni, brez osnovne higiene (umivanja, pranja, stranišč), z eno samo dostojno obleko za v cerkev. Njihovo mentaliteto so oblikovali katoliški duhovniki, ki so zahtevali nerazdružljivo zakonsko zvezo, zakoncem prepovedovali vsakršno kontracepcijo, telo pojmovali kot grešno, žensko celo kot nečisto, od deklet pa zahtevali spolno nedotaknjenost do poroke. Ženske so bile popolnoma podrejene možem, vedno na razpolago moškemu užitku, izčrpane od številnih porodov. Od vseh avstrijskih dežel je bila v slovenskih najvišja umrljivost novorojenčkov in malčkov (Puhar 1982: 35, 182). Dekleta so bila strogo nadzorovana, nepoučena o telesnem dozorevanju in seksualnosti v zakonu, brezpogojno so morala ubogati očetovo voljo glede šolanja, poklica, izbire partnerja, poroke so bile vnaprej dogovorjene med gospodarji, s ciljem povečati družinsko premoženje. Med kmečkimi delavkami je bilo veliko neporočenih mater, ki so bile kot družinska sramota pogosto izgnane iz domače hiše. Otroke so pustile sorodnikom, ki so jih zgodaj poslali delat, fantke kot pastirje, deklice kot pestunje, oddale v rejo, izpostavile, ubile ali si same vzele življenje (z utopitvijo). Družinsko življenje je teklo brez izkazovanja čustev, dotikanja, nežnosti, nasilje nad ženskami in otroki (pretepanje) je bilo normalno, še posebej v družinah alkoholikov.¹⁶ Ta dejstva so nedvomno omejevala program feministične emancipacije in meščanske izobraženke usmerjala v podporo in prosveto najbolj prikrajšanih žensk.

Poezija slovenskih pesnic iz obdobja moderne se le obrobno posveča nacionalni in socialni tematiki, v njenem središču je erotična ljubezen. Prvi dve temi sta oblikovani kontrastno, bipolarno, hierarhično in zaradi idejnega vrednotenja predstavljeni na najmanj inovativen način. Ljubezen do naroda in domovine se sproža v izbranih simbolnih prostorih, kot so Triglav, Sava, Bled in Jadransko morje. Poleg misli o zgodovinskih izgubah, nesuverenosti, negotovi prihodnosti lirski subjekt v navdušujoči krajinski lepoti izpoveduje zvestobo svoji skupnosti in izreka pozdrave slovanskim bratom. Poziv rojakinjam k povezanemu delovanju, ki bo okrepilo skupinsko samozavest (Jeraj: *Rojakinjam*, Strnad Cizerlj: *Slovenkam*), se lahko sproži iz domotožja (Jeraj: *Pozno hrepenenje*), v svojem lokalnem okolju pa pesnica spoznava, kako tuji kulturni vzorci (ples, glasba, petje) spodrivajo domače (Poljanec: *Čardaš*). Samo ženske pišejo o tem, da se nevidno raznarodovanje začenja z intimnimi izbirami, porokami z (bogatimi) nemškimi nevestami, ki bodo otroke vzgajale v tujem duhu in jeziku (Trojanšek: *Spremembra*, Strnad Cizerlj: *Narodnjaku*). Poleg pristnega čutenja za slovansko vzajemnost, ki je najbolj značilno za M. Strnad Cizerlj, je retorično navdušenje za narod prikazano tudi kot preračunljiva zunanja poza (Strnad Cizerlj: *Značaj*, Trojanšek: *Moderni Elfijat*), daleč od vraščenosti kot izvora individualne sreče:

¹⁶ Predstavljanje intime v dogovorjenih zakonih brez vzajemne ljubezni, nasilje v družini alkoholikov in trpljenje izčrpanih pohlevnih žensk sta v pripovednih delih Zofke Kveder raziskali Silvija Borovnik (1995: 47–52; 2012: 17–20) in Katja Mihurko Poniž (2008: 179–181, 207–209; 2014: 108–112).

»O, narod moj, le za-te bom prosila, / saj tvoja sreča moje je izvor!« (Strnad Cizerlj: *Na Blejskem otoku*).

Bolj plastične in konkretne so daljše opisno-pripovedne pesmi, v katerih je socialna nepravilnost prikazana kot individualna zgodba ali dramatičen prizor. Žrtve razredne neenakosti so praviloma ženske – sirote, beračice, starke, mlade matere, zapuščene neveste (izjemoma tudi norec in revni slikar), ki se za hip srečajo z meščanskim ali aristokratskim razkošjem, vendar so brezčutno zavrnjene, pregnane in ponižane, ker s svojim trpljenjem zmotijo lagodno uživanje (Jeraj: *V veži, Vaški norec, Med dejanji*; Šuler: *Sirota, Pri cerkvi, Dve sliki, V božični noči*; Trojanšek: *Zimske skrbi, Mamon, Iz vsakdanjosti, Iz ateliera*). V opisih blaziranega dolgočasia je največ prvin rafinirane dekadentne lepote, vendar so omejene na negativno funkcijo v kontrastni zgradbi, ki apelira na človekoljubje, dobrotelost in usmiljenje do prikrajšanih, ne da bi se implicitna družbena kritičnost razvila v vizijo spreminjanja družbenega reda. Toda ravno v opisih dragocene predmetnosti iz meščanskih salonov in vil se pesnice moderne razlikujejo od suhih dejstev Aškerčevih realističnih pesmi.

Ženska nemoč v zelo pogostem motivu nezakonske matere že sodi v osrednjo ljubezensko tematiko, saj družbena resničnost pogojuje tudi čustvena razmerja, tako da je osebno vselej politično. Ravno v tem motivu so pesnice najmočnejše izražale svoja liberalna stališča, hkrati upor in globinski strah, da bodo iz čustev izhajajoče izbire partnerja in ideal vzajemne ljubezni povzile patriarhalne moralne norme.

V fragmentih prikazano erotično zgodbo in z njo povezana razpoloženja nosijo ponavljajoči se motivi, ki imajo sicer individualne odtenke, a skupaj sestavljajo značilno dramaturgijo naraščanja in sesipanja: deklinško sanjarjenje o ljubezni in hrepenenje po sreči; negotovost in vznemirjeno pričakovanje fantove naklonjenosti, srečanj in pisem; skrito in tvegano ljubimkanje, ki ga lahko spremljajo zavist, ljubosumje drugih deklet in zgražanje javnosti, zaljubljeno občudovanje izbranca, osredotočeno na oči in ustnice, predajanje strastnim trenutkom telesnega dotikanja (objemi in poljubi), aktivna ženska želja v izrekanju erotičnih vabil, prošenj in zaobljub. Vrhunec so priprave na poroko, drsenje navzdol pa se začenja s poslavljanjem, razočaranjem nad prekinjeno zvezo, iz katere navadno izstopi moški. Dno so občutja prevare, zapuščeniosti, osamljenosti, žalosti, brezupa, ujetosti v banalno vsakdanjost. Iz teh stisk se ženski subjekt rešuje s spominskim vračanjem v mladostna doživetja, nostalgično idealizacijo preteklosti, željo po ponovitvi, obnovi, pomladitvi in oživitvi omrtvičenega bitja, saj je brez ljubezni življenje nesmiselno.

Erotično doživetje je pri vseh pesnicah predstavljeno kot radostno prebujenje celotnega bitja in participacija v univerzalnem načelu spajanja, darovanja in prejemanja darov, večnega kroženja vitalnih sil v naravi in veselju. Zato se iz intimnega odnosa preobraža v religiozno vrednoto: zmožnost čustvovanja je ljudem ustvaril in podaril sam bog. Ljubezen je točka, kjer se trojica krščanskih vrednot – vera, upanje, ljubezen – stika s subjektivnim doživljanjem transcendece, in točka preloma s cerkveno dogmo, ki erotično ljubezen prepoveduje,

obsoja kot greh in kaznuje s pokoro. Paradoks religije ljubezni in grešne telesne erotike jasno izrekajo pesnice s samostansko izkušnjo. Pri L. Poljanec postane resnobna refleksija:

*Ah, uganka nerazrešna!... Treba ni pokore dati
»Ljubite se med seboj!« za ljubezen – ah, nikdar,
Tebi pa se zdi pregrešna saj dovolj srce prestat
ta zapoved – Bože moj! [...] mora za ta božji dar! (Kam naj grem odveze prosit)*

Hudomušno razigrana V. Jeraj ga oblikuje v duhovito domislico v pesmi *Dušica lepa*:

*Jasni bog-car pa oznanja vesel: Grešnikov vidimo mnog milijon,
Mi ne učimo molitvic pa jih ne pošljemo v vice:
tudi ne brusimo britvic bratci ubogi, sestrice,
vam za trpljenja pekel. nate ljubezni zastonj!*

Najbolj trezna med pesnicami moderne, duhovito ironična M. Strnad Cizerlj, ki je suvereno razgrajevala stereotipne prezentacije ženskega položaja in sentimentalizem, pa odpoved enači z ubijanjem mladega življenja in v pesmi *Pogreb* izziva z vprašanjem:

*Oh, vir ljubezni, kaj Ti bolj ugaja:
Če človek se odreče vsemu svetu,
al če ga vživa, dar iz Tvojih rok,
hvaležnega, krepostnega srca? ...
Čeprav v nebo se dviga duša čista,
človeška kri ostane vedno ista.*

Vse pesnice izražajo spoznanje o spolno neenakovrednem čustvovanju: ženska doživlja ljubezen kot vseživljenjsko, tako rekoč brezpogojno predanost in zvestobo. Eros je ključno merilo, ki ji podeljuje ali odvzema vrednost, kot telesna privlačnost in povezanost duš je vselej visoko nad materialnim blagostanjem in tudi v trenutkih najhujše duševne bolečine ni predmet obžalovanja. V nasprotju z žensko stanovitnostjo in razpoložljivostjo – to je lahko učinek realnega omejevanja ženske eksistence ali imaginarni konstrukt iz strahu pred emancipacijo – je moški predstavljen kot svobodno bitje; prostorsko je gibljiv, odide v tujino ali v mesto, k drugi ljubici, se poroči z novo ljubeznijo in staro pozabi ali pa se ne vrne iz vojne. Moška ljubezen je lahkomišeln, spremenljiva, projicirana na mnoga dekleta. V ženski poeziji moderne se moški zavedajo razlik v kvaliteti in trajnosti čustvovanja, njihovo osvajanje je objestno izkazovanje moči in ima uničujoče posledice. To ni le čustveno razdejanje, kot ga z metaforo kosca drastično predstavi K. Šuler: »Za koscem mladim – sama smrt [...] Ko mesec skril se bo za hrib, / te ljubil bom za sladek hip. – / Ob jutru žalovala boš, / na tihem se jokala boš, / jaz travico kosil bom spet, / za menoj bo umiral cvet« (Šuler 1908: 569), ampak tudi razdejano življenje zapuščenih mladih mater in otrok. Poslovilne besede ljubimca v pesmi *Slovo* L. Poljanec so skrajno

cinične: »Rano ljubezni nauči ga, / ljubi naj otca nebeškega, / – oče nebeški mu bo v pomoč!« // »Njemu v varstvo izročam ga, / tebi lepo priporočam ga ... / Z bogom – ljubica! ... Lahko noč!« (Poljanec 1906: 16). Čeprav pesnice v tragičnih deklinških zgodbah in melanholičnih izpovedih razočaranja implicitno obsojajo moško lahkomiselnost, nikjer ni sledov o maščevanju, obžalovanju ali sovražnosti. Njihove strategije so pogumne in izvirne: v sebi poniža nekdanji idol (Poljanec: *V album*),¹⁷ prevrednoti trenutek erotične spozabe in nasproti moške kletve postavi ženski blagoslov (Jeraj: *Greh*),¹⁸ si zamisli enako svobodno ravnanje žensk (Strnad Cizerlj: *Metuljčki*)¹⁹ in predstavi enako uničujoče posledice ženske nezvestobe v moškem obupu (Poljanec: *Mornarjeva ljubica*, Trojanšek: *Pričakovanje*).

Najbolj pretresljive ostajajo elegične izpovedi in baladne pripovedi o materinstvu brez poroke. Še preden se je Kristina Šuler odločila za otroka (1901), je slutila, kaj čuti ženska ob negativnih odzivih okolja (Šuler 1898):

*Z bolestjo in obupom v duši
hitim, bežim mimo ljudi.
Tu se smejo – tam zopet drugi
sočutno zrejo mi v oči.*

*In oni – sklepajo o kazni,
ki me za greh – zadela bo,
za vse skrbé – a duši blazni
miru, pokoja ne dadó.*

L. Poljanec je motive, ki v tragičnih ženskih usodah prikazujejo dvojno moralno, žanrsko označila za romance (*Mati, Po polju se vije bela cesta, Narodna*), a s kontrastno zgradbo in zamolčanim ozadjem je enako prepričljiva lapidarna, sugestivna lirska pesem *Srečanje* (Poljanec 1900):

*Tam po beli cesti
gre pogrebcev trop,
milo zvon iz line
vabi na pokop...*

*A po drugi poti
ženi se mudi,
mirno ji v naročju
drobno dete spi...*

Sodobne lezbične študije v zamolčani literarni zgodovini pri pesnicah moderne odkrivajo tudi začetke homoerotične poezije (Velikonja 2018: 215–269). Tako branje je sprožil najbolj senzualni, impresionistični cikel *Baronesi Sonji*,²⁰ ki ga je Poljanec po objavi v *Ljubljanskem zvonu* (1904) uvrstila v zbirko, v

¹⁷ Prim. »Kaj bil si mi to kratko pot življenja? / oblak, rojen za negotovi hip!... / Vse tihe želje, skrita hrepenenja / umirjena – In ti si mrtev kip! / Za te ne gane več srca utrip! – –« (Poljanec 1908: 323).

¹⁸ Prim. »Tu šel je mimo, senca v noč: / – Prokleta ura ena! – / Tu šla je mimo, solnce v dan: / – Naj bo blagoslovljena –« (Jeraj 1910: 46).

¹⁹ »Tudi vaše samičice / imajo perutničice / kakor metuljčki, vi! [...] A svet je širen, / svet je za vse, / nad vsemi pa večna / ljubezen, / metuljčki, vi!« (Strnad Cizerlj 1927: 88).

²⁰ V tem ciklu je lezbično ljubezen prepoznal in se ji čudil Aškerc: »Celo v žensko ste zaljubljeni! Kako je to mogoče? [...] Ali ste še zaljubljeni v tisto Rusinjo iz Opatije? Ne, ne! Mene pa moški še niso nikoli zanimali [...]« (Aškerc 1999: 216–217). To Aškercovo pismo Ljudmili Poljanec je za N. Velikonja dokaz, da je bilo »njeno lezbištvo znano njenim sodobnikom in sodobnicam« (Velikonja 2018: 216).

razdelek *Ob Adriji*, v katerem žalostno osamljenost premaguje z odkrivanjem lepote, morskih širjav, kultiviranosti in kozmopolitskega vrveža v mondenem letovišču Opatija. A že v zgodnejših, pozneje izpuščenih pesmih iz *Slovenke* in katoliškega *Dom in sveta* (Jensterle Doležal 2021: 71; Jensterle Doležal 2023: 152) se med melanholičnimi izpovedmi pojavlja motiv ženskega prijateljstva. Tako se potrjuje ugotovitev, da ljubezenska razmerja med ženskami v zahodni kulturi niso bila sporna in so pesnice lezbično naklonjenost, navezanost in telesno privlačnost oblikovale z enakimi izrazi kot heteroseksualno erotiko (Faderman 2002: 17). Na primer ljubezenski nagovor kot vprašanje zvezdi, ali srce prijateljice »v ljubavi / za mene bije še« (Poljanec 1899: 396), izpoved mrtvi prijateljici: »Ti si solnce moje! / Z nežno-močno silo / Tebe se je srce / moje oklenilo« (Poljanec 1901: 28) in meditacija o smrti z obžalovanjem izgubljene »zveste ljubavi« (Poljanec 1901b: 145). Doslej je ostal neopažen enako naslovljen cikel *Ob Adriji* K. Šuler (1907), ki se nedvomno navezuje na prvi lezbični cikel. V 6. pesmi s posvetilom »Lindi B. v spomin na Opatijo« poduhovljeno homoerotiko²¹ predhodnice premakne na telesni stik: »Objela si me kakor dih pomladni ... / in zagorela kakor mlada roža /... / Ti ljubav moja sladka, mila, / tako si me objela – zagorela ... / upokojenemu pa srcu, moji duši / ves mir in ves pokoj si zopet vzela ...« (Šuler 1908: 208).

Spričo šibke ženske tradicije so si morale pesnice moderne najprej prisvojiti in prilagoditi razpoložljive diskurzivne strategije. S tem je mišljena z osebnim doživetjem podprta aktualizacija toposov iz ljudskega slovstva, krščanskega imaginarija in repertoarja vzorcev in oblik iz romantične in postromantične poezije. Konvencionalno simbolno vrednost imajo vasovanje, cvetje na dekliškem oknu, rožmarin, rdeči nageljčki, priprava bale, nevestin venček, prstan, tri ljubice, ptičje prenašanje sporočil, vraževerno spraševanje marjetice o ljubezenski sreči ipd., pa tudi ljudsko verovanje, izkazano v romanju, procesiji, molitvi in cerkveni poroki z belim okrasjem neveste.

Bolj raznovrstno je črpanje iz zaloge estetskih prvin narave in njihova pomenska funkcija. Narava metaforično ponazarja čustvena stanja, je resonančni prostor subjekta ali sprožilec njegovih razpoloženj (Šuler, Poljanec), harmonizira nihanja v skrajne lege, pomirja ali stopnjuje kaotično duševno dogajanje. Je prostor erotičnih srečanj (Šuler, Punk) in osvobajanja iz ujetosti (Jeraj), lahko je nema priča samotnega žalovanja, spogledovanja s končanjem

²¹ Čeprav je »prikrita erotizacija odnosa do mlade ruske plemkinje /.../ izražena prek ljubezensko vznemirljivega odziva personificiranega rastlinja nanjo« (Žerjal Pavlin 2019: 313), je odnos lirske govorko omejen ne občudujoč pogled, ukraden smehljaj Sonjinih oči in učinek, »sladki pokori v duši«, potencialna ljubezenska sreča in bolečina pa je v sklepu cikla prenesena na nedoločeni subjekt (marsikdo) in v kozmopolitski prostor: »In v svetu širnem / kaj marsikdo / bi dal?! – Da srečal / bi tvoje oko!?!« (Poljanec 1906: 105). Prizori so postavljeni v Opatijo, kar morda kaže bolj homofobne razmere v domačem okolju ali vednost, da so v odprtejših, bogatejših družbah ženska razmerja pogosta. Metaforične preslikave, ki estetizirajo in erotizirajo občudovano dekle, analizira Čeh Steger (2022: 138–139).

življenja ali sočutni, skrivnostni drugi onkraj človeških vezi (Jeraj), dekletu celo sporoča tisto, česar noče vedeti (Poljanec). Navsezadnje je demonstracija moderne ženske senzibilnosti in estetske sublimacije. Ker je ljubezen ideal, je narava estetizirana, ker jo dušijo družbene norme, je erotika naturalizirana.

Pomenljivi vidiki narave so hkrati utrjeni in individualno razdelani v skladu s pesničnim konstruiranjem subjekta: cikel letnih časov in dnevni krog, kjer toplo, svetlo, začetno, rastoče (pomladno) označuje zaželeno vedrino, harmonijo, srečo; temno, hladno, pojemajoče, končno (jesensko, zimsko) pa žalost, trpljenje, resignacijo. Estetsko vrednost imajo rastline, zlasti odprti cvetovi, ki implicitno nakazujejo seksualnost (Prunk, Jeraj), drevesa (domača in tuja, med njimi teja in palma iz svobodnejših južnih krajev (Prunk, Poljanec), žitni klasi in zračna bitja (slavček, golob, vran, metulji), kultivirano okolje vrta, parka, polja, gaja, redkeje prvinskega gozda (Jeraj). Bolj ambivalentne pomene pesnice podeljujejo vodni dinamiki in gladini: vzvalovanost nakazuje nežnost ali nemir, globina skrivnostno, neznano, neizrečeno, potlačeno duševno vsebino in smrt (Jeraj, Prunk, Strnad Cizerlj), morsko brezbrežje osvoboditev, nevarnost, poraz, reka in potok spremenljivost, minljivost in nestanovitnost (Trojanšek, Šuler, Strnad Cizerlj). Nenavadno pogoste so podobe zvezdnatih in mesečnih noči, kot da se subjekt šele ponoči sprosti, prepusti imaginaciji, odpre vsa čutila in se poveže s celotnim stvarstvom,²² a nočna tema je tudi spremljava osamljenosti, obupa in želje po smrti (Jeraj, Trojanšek).

Ob navedenem stiliziranju²³ pa so v resnici redka besedila oblikovana kot čista izpovedna lirika, uprizoritev trenutka, sedanjiški govor navzočega subjekta, odprta nakazovalna struktura brez refleksivnih primesi in težnje v predstavljanje nedosegljivih idealov v urejeni antitetični ali paralelistični zgradbi. Čeprav so se le nekatere lotile poetološke tematike – najpogosteje Poljanec, je omenjena naravnost morda povezana s tem, da pesnice moderne poezijo pojmujejo kot medij samospoznavanja, vzpostavljanja imaginarnega prostora svobode, preseganja pasivnosti, sramežljivosti in uveljavljanja avtorske identitete mimo tradicionalnih ženskih vlog.

Koliko so bile ženske izpovedi in refleksije v enoglasnem literarnem svetu posrečeno komunikacijsko dejanje, naj ilustrira *Pesem* L. Poljanec, ki podobno kot pokroviteljsko omalovažujoča kritiška recepcija (Jensterle Doležal 2017: 70–74; Čeh Steger 2022: 135–136) govori o tem, da »drugi spol« ostaja dominantnemu/prvemu temni kontinent, nemo bitje, ki ne ve, kaj hoče, in lahko le posluša univerzalizirano, edino mogočo, nenehno ponavljano govorico.²⁴

²² Bolj prozaična je razlaga, da so zaposlene ženske čas zase in pisanje lahko vzele šele zvečer in ponoči.

²³ Podrobnejše analize figurativnega, metaforičnega izražanja pri L. Poljanec in K. Šuler najdemo v razpravah Jožice Čeh Steger (2022: 135–139; 2023: 53–64).

²⁴ Prva različica pesmi z naslovom *Idila* je bila objavljena v reviji *Domači prijatelj* (1905), ki jo je v Pragi urejala Zofka Kveder.

Pesem

Vprašala roža dehteča
slavca v zamišljenem gaju:
»Kaj so ti pesmi otožne?
Ali so sami vzdihljaji,
ali so tihe molitve,
ali so grenke željé?...
Mar si v njih prosil ljubezni
čustev prepolno srce?«

In odgovarja ji pevec:
»Kaj se gizdavo odevaš
v mehka baržunasta krila,
komu v presladkih aromah
rada bi družica bila?
Mar sama sebi! – Svoji
ljubezni le tiho živiš?
Ali v ljubezni strastni
nema po solncu drhtiš? –«

Pevca umela je roža...
Rože ni pevec umel – –
vse tihe večere tam v gaju
o svoji ljubezni je pel! –

VIRI IN LITERATURA

Anton AŠKERC, 1999: *Pisma II. Zbrano delo*, 9. Ur. Vlado Novak. Ljubljana: DZS.

France BERNIK, 1992: Pojem »moderna« v slovenski literarni vedi. *Primerjalna književnost* 15/1, 13–20.

Anna BODROVA, 2024: »...med tem časom sem strašno dvignila slavo slovenskega dekleta«: ruska pisma Marice Strnad Cizerlj. *Ljubim lepa pisma. Dopisovanja avtoric slovenske moderne*. Nova Gorica: Založba Univerze. 609–633.

Silvija BOROVIK, 1995: *Pišejo ženske drugače?* Ljubljana: Mihelač.

Silvija BOROVIK, 2012: *Književne študije: o vlogi ženske v slovenski književnosti, o sodobni prozi in o slovenski književnosti v Avstriji*. (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 85). Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta.

Marja BORŠNIK, 1962: *Študije in fragmenti*. Maribor: Založba Obzorja.

Nataša BUDNA KODRIČ, Aleksandra SERŠE (ur.), 2003: *Splošno žensko društvo: 1901–1945*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije.

Marica STRNAD CIZERLJ (Marica II), 1899: Pogreb. *Ljubljanski zvon* 19/9, 561.

Marica CIZERLJ STRNAD, 1927: *Rdeči nageljčki*. Ptuj: Samozaložba.

Jožica ČEH STEGER, 2022: Metaforični koncepti ljubezni in ženske v pesniških prven-
cih slovenske moderne. *Slavia centralis* 15/2, 129–142.

Jožica ČEH STEGER, 2023: Poezija Kristine Šuler v kontekstu slovenske moderne. *Naslavljanje raznolikosti v jeziku in književnosti*. Ur. Jožica Jožef Beg, Mia Hočevar, Neža Kočnik. (Zbornik slavističnega društva Slovenije, 33). Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. 55–63.

Marijan DOVIČ, 2007: *Slovenski Pisatelj. Razvoj vloge literarnega proizvajalca v slo-
venskem literarnem sistemu*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Lillian FADERMAN, 2002: Več kot ljubezen moških: romantično prijateljstvo in lju-
bezen med ženskami od renesanse do sodobnosti. Prevod Nataša Velikonja. (Zbirka
Vizibilija, 6). Ljubljana: Škuc.

Alenka JENSTERLE DOLEŽAL, 2021: Podobe ljubezni v poeziji prve slovenske lez-
bične pesnice Ljudmille Poljanec: »Kdor bol ljubezni dotrpi, -- na veke se ne pogubi«. *Slovenska poezija. Simpozij Obdobja 40*. Ur. Darja Pavlič. Ljubljana: Znanstvena založba
Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Alenka JENSTERLE DOLEŽAL, 2023: Slovene Poet LJUDMILA POLJANEC'S Repre-
sentation of Lesbian love. *Slovene Women Writers at the beginning of the 20th Century:
writing from the edge*. (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 152). Maribor: Univerza v
Mariboru, Univerzitetna založba.

Alenka JENSTERLE DOLEŽAL, 2017: *Ključni od labirinta: O slovenski poeziji*. (Med-
narodna knjižna zbirka Zora, 122). Maribor: Univerzitetna založba Univerze.

Vida JERAJ (Vida), 1900: Dušica lepa. *Slovenka* 4/6, 126.

Vida JERAJ, 1908: *Pesmi*. Ljubljana: L. Schwentner.

Vida JERAJ (Vida), 1910: Greh. *Domači prijatelj* 7/2, 46.

Vida JERAJ, 1935: *Izbrano delo Vide Jerajeve*. Ur. Marja Boršnik. (Zbirka slovenskih
književnic, I. knjiga). Ljubljana: Ženska založba belo-modre knjižnice.

Vida JERAJ, 2015: *Pesmi*. Ljubljana: Založba Forma 7.

Katja MIHURKO PONIŽ, 2008: *Labirinti ljubezni v slovenski književnosti od romantike
do 2. svetovne vojne*. Ljubljana: Založba Sophia.

Katja MIHURKO PONIŽ, 2014: *Zapisano z njenim peresom: prelomi zgodnjih slovenskih
književnic s paradigmo nacionalne literature*. Nova Gorica: Založba Univerze.

Katja MIHURKO, Primož MLAČNIK, Ivana ZAJC (ur.), 2024: *Ljubim lepa pisma.
Dopisovanja avtoric slovenske moderne*. Nova Gorica: Založba Univerze.

Milena MIKLAVČIČ, 2013: *Ogenj, rit in kače niso za igrače*. Žiri: Založba Jutri.

Milena MIKLAVČIČ, 2017: *Ogenj, rit in kače niso za igrače. Del 2. Babice, hčere,
vnukinje*. Žiri: Založba Jutri 2052.

Irena NOVAK POPOV (ur.), 2004: *Antologija slovenskih pesnic 1*. Ljubljana: Založba
Tuma.

Ljudmila POLJANEC (Bogomila), 1899: Zvezdi. *Slovenka* 3/17, 396.

Ljudmila POLJANEC (Ljudmila), 1900: Srečanje. *Dom in svet* 13/6, 173.

- Ljudmila POLJANEC (Ljudmila), 1901: Prijateljici ... *Dom in svet* 14/1, 28.
- Ljudmila POLJANEC (Ljudmila), 1901b: Sestanek na grobu. *Dom in svet* 14/3, 145.
- Ljudmila POLJANEC (M. P. Nataša), 1903: Kam naj grem odveze prosit. *Ljubljanski zvon* 23/11, 629.
- Ljudmila POLJANEC (M. P. Nataša), 1905: Idila. *Domači prijatelj* 2/9, 201.
- Ljudmila POLJANEC (M. P. Nataša), 1908: V album. *Ljubljanski zvon* 28/5, 323.
- Ljudmila POLJANEC, 1906: *Poezije*. Ljubljana: L. Schwentner.
- Ljudmila - Nataša POLJANEC, 2004: *Poezije*. Ur. Živana Safrani. Radenci: Občina.
- Alenka PUHAR, 1982: *Prvotno besedilo življenja*. Zagreb: Globus.
- Alenka ŠELIH idr. (ur.), 2007: *Pozabljena polovica: Portreti žensk 19. in 20. stoletja na Slovenskem*. Ljubljana: Založba Tuma.
- Kristina ŠULER (Kristina), 1898: Obup. *Slovenka* 2/11, 241.
- Kristina ŠULER (Kristina), 1908: Kosec. *Ljubljanski zvon* 28/9, 569
- Kristina ŠULER (Kristina), 1907: Ob Adriji. *Ljubljanski zvon* 27/4, 206–208.
- Kristina ŠULER, 2008: *Češnja pod mojim oknom*. Ur. Emil Cesar. Ljubljana: Amalieti & Amalieti.
- Nataša VELIKONJA, 2018: »Pa mi prihaja naproti deva vilinskega stasa«: Ljudmila Poljanec, lezbična pesnica. Tatjana Greif, Nataša Velikonja: *Zamolčane zgodovine*. (Zbirka Vizibilija, 44). Ljubljana: Škuc.
- Marta VERGINELLA, 2018: Marica Nadlišek Bartol, prva urednica *Slovenke*. *SLOVENKA: prvi ženski časopis (1897–1902)*. Ur. Marta Veginella. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Vita ŽERJAL PAVLIN, 2018: Slovenkine pesnice. *SLOVENKA: prvi ženski časopis (1897–1902)*. Ur. Marta Veginella. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 53–64.
- Vita ŽERJAL PAVLIN, 2019: Pesemski cikli Ljudmile Poljanec in Vide Jeraj. *Slovenski jezik in njegovi sosedje*. Ur. Matej Šekli in Lidija Rezoničnik. (Zbornik Slavističnega društva Slovenije, 29). Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije.

SUBJECT, IDEALS AND INTIMACY: WOMEN'S POETIC LANGUAGE IN THE SLOVENIAN MODERNA PERIOD

The article deals with the poetry of six Slovenian women poets of the Moderna period: Kristina Šuler, Franja Trojanšek, Marica Strnad Cizerlj, Ljudmila Poljanec, Vida Jeraj and Ljudmila Prunk. The Moderna in literature coincides with the transformation of educated women into conscious citizens who demand a change in national second-class status and an end to patriarchal segregation and discrimination against women. In the liberal, multicultural port town of Trieste, literary-minded, talented young teachers came together around the first women's magazine *Slovenka – Slovenian Woman* (1897–1902), supported each other and in the course of a decade developed their individual poetics through reading, travelling and artistic contacts. Their childhood in dysfunctional

bourgeois families, the narrow-minded atmosphere of convent schools and teaching in the rural countryside geared them towards a critical portrayal of social injustice and intimate aspects of denationalization. Their narrative poems portray underprivileged women and warn against marriages of Slovenian boys to rich German brides. Women poets of the Moderna demonstrate the most radical free-thinking in their dismantling of Church dogmas which support a destructive double morality, most evident in the poems representing illegitimate motherhood. Using the language of the female lyrical subject, they also established a new concept of idealized love in the dominant erotic theme, that is, a fusion of spiritual, emotional and physical dimensions. Instead of asceticism, sinfulness and passivity, they express sexual desires (including homoerotic ones) and, even in failed relationships that end in painful loneliness, they feel no regret for the joyful awakening of the whole being. In expression, they have appropriated and adapted to modern sensibility the discursive strategies of post-Romantic poetry, actualized topoi from folk poetry and Christian imagery. The most subjectively enriched is the aestheticized nature (vegetation, starry nights, water element), which becomes a resonant space of emotions, fluctuating moods, compassion and personal liberation. The transition from the traditional female roles to the new identity of the autonomous author has not been received favourably by the public at the time, and the poetry of women from this period remains to this day outside the canon, although its gender restrictions have been loosened by recent feminist literary studies.
